

Ing. Lucia Haliaková
Národohospodárska fakulta
Ekonomická univerzita v Bratislave

Ing. Ctibor Pilch, PhD.
Národohospodárska fakulta
Ekonomická univerzita v Bratislave

K riadeniu úverového rizika vo vybranej komerčnej banke

Charakteristika objektu skúmania

Tatra banka je dnes dcérskou spoločnosťou Raiffeisen Banking Group a členom RZB Group. Do povedomia klientov sa od svojho vzniku banka zapísala ako inovatívna, hlavne v oblasti využívania elektronického bankovníctva. Vyprofilovala sa ako jedna z troch dominantných bánk na Slovensku, dlhodobo si udržiava svoj podiel v oblasti poskytnutých úverov, privátneho bankovníctva, či asset managementu.

Tatra banka ponúka služby univerzálneho bankovníctva s komplexnou ponukou služieb pre individuálnych aj firemných klientov. Banke pri vykonávaní svojej činnosti vznikajú rôzne riziká, ako trhové riziko alebo operačné riziko. My sa v nasledujúcej časti budeme venovať úverovému riziku, ktoré vonkajším prejavom je neschopnosť dlžníka splatiť svoje záväzky.

Úverové portfólio banky

Tatra banka vo svojom portfóliu poskytuje úvery pre dve skupiny klientov, a to retailovým a neretailovým (firemným klientom). Retailovým klientom ponúka dve skupiny úverov, a to úvery na bývanie a bezúčelové úvery. V rámci úverov na bývanie dáva klientom na výber nasledujúce formy financovania nehnuteľností:¹

a) Hypotéka^{TB}

¹Internetová stránka [www.tatrabanka.sk](http://www.tatrabanka.sk/sk/personal/uvery.html#uvery-na-byvanie), dostupné na: <http://www.tatrabanka.sk/sk/personal/uvery.html#uvery-na-byvanie>

Produkt Hypotéka^{TB} poskytuje Tatra banka klientom na obdobie 4 až 30 rokov, pre účel nadobudnutia, výstavby, zmeny alebo údržby, splatenia úveru alebo ako kombináciu týchto účelov. Tento úver musí byť zabezpečený nehnuteľnosťou určenou na bývanie, jeho minimálna výška je 10 000 eur a maximálna hodnota úveru je 100% hodnoty založenej nehnuteľnosti.² Aktuálne banka ponúka úrok už od 3,05 % p. a.

b) Hypotéka^{TB} so štátnym príspevkom pre mladých

Tento typ hypotekárneho úveru je pre klientov, ktorí majú nárok na uplatnenie štátneho príspevku pre mladých. Vek žiadateľa musí byť od 18 do 35 rokov, klient musí zdokladovať hrubý príjem za predchádzajúci kalendárny rok maximálne vo výške 1 043, 90 EUR (platné od 31.03.2014). Pre klienta uplatnenie štátneho príspevku pre mladých znamená zníženie úrokovej sadzby úveru až o 3 %.

c) Hypotéka^{TB} bez dokladovania príjmu

Hypotéku bez dokladovania príjmu ponúka Tatra banka pre klientov, pre ktorých je dokladovanie príjmu príliš zložité. Jeho výška je minimálne 10 000 eur do výšky 50 % založenej nehnuteľnosti.

Pri všetkých typoch hypotekárnych úveroch ponúka Tatra banka ako doplnok poistenie k úveru, vo forme poistenia nehnuteľnosti (s možnosťou poistenia aj zariadenia domácnosti) a poistenie schopnosti splácať úver (kryjúce riziko smrti, invalidity a straty zamestnania).

V rámci bezúčelových úverov má klient na výber z nasledujúcich foriem financovania:³

a) Bezúčelový úver^{TB} Classic

Tento produkt je určený pre fyzické osoby, ktoré pri žiadaní o tento typ úveru nemusia dokladovať účel použitia čerpaných prostriedkov a jeho poskytnutie nie je podmienené zabezpečením zo strany klienta. Splatnosť tohto typu úveru je od 12 do 72 mesiacov, s úrokovou sadzbou od 9,9 % p. a.

²Internetová stránka www.tatrabanka.sk, dostupné na: <<http://www.tatrabanka.sk/sk/personal/uvery/hypoteka.html#podmienky-na-ziskanie>>

³Internetová stránka www.tatrabanka.sk, dostupné na: <<http://www.tatrabanka.sk/sk/personal/uvery.html#bezucelove-uvery>>

b) Bezúčelový úver^{TB} Garant

Tento produkt môžu klienti čerpať vo výške 1 000 až 800 000 eur, s úrokovou sadzbou od 5,40 % p. a. Jeho čerpanie môže prebiehať formou kontokorentného úveru (so splatnosťou 1 roka s automatickou obnovou), alebo formou splátkového úveru (so splatnosťou 1 až 10 rokov)

c) Americká hypotéka^{TB}

Tento úver je formou bezúčelového úveru, ktorý je zabezpečený záložným právom k nehnuteľnosti, pričom jeho hodnota sa môže pohybovať od 10 000 eur, až do výšky 80 % založenej nehnuteľnosti. Tento úver je možné použiť na čokoľvek, bez nutnosti dokladovať účel použitia, je však potrebné, aby klient vydokladoval čistý príjem minimálne 400 eur.

d) Americká hypotéka^{TB} bez dokladovania príjmu

Tento produkt poskytuje banka pre klientov s podobnými preferenciami, ako pri predchádzajúcej forme úveru, avšak hodnota úveru je v maximálnej výške do 50 % založenej nehnuteľnosti.

Špecifickou formou úveru je aj Kreditná karta⁴, ktorá je určená pre klientov s pravidelnými mesačnými kreditmi poukazovanými na účet klienta. Kreditná karta znamená možnosť jednoduchého prístupu k peniazom banky čo pre klienta znamená finančnú rezervu, ktorú môže použiť kedykoľvek, bez ďalšieho dokladovania príjmu.

Druhou, významnou časťou úverového portfólia banky sú úvery poskytované pre firemných - Business klientov. Tieto formy úverov banka člení na štyri typy úverov, a to na:⁵

a) Business úvery – (BusinessÚver^{TB} Expres, BusinessÚver^{TB} Garant, BusinessÚver^{TB} Hypo, BusinessÚver^{TB} Variant),

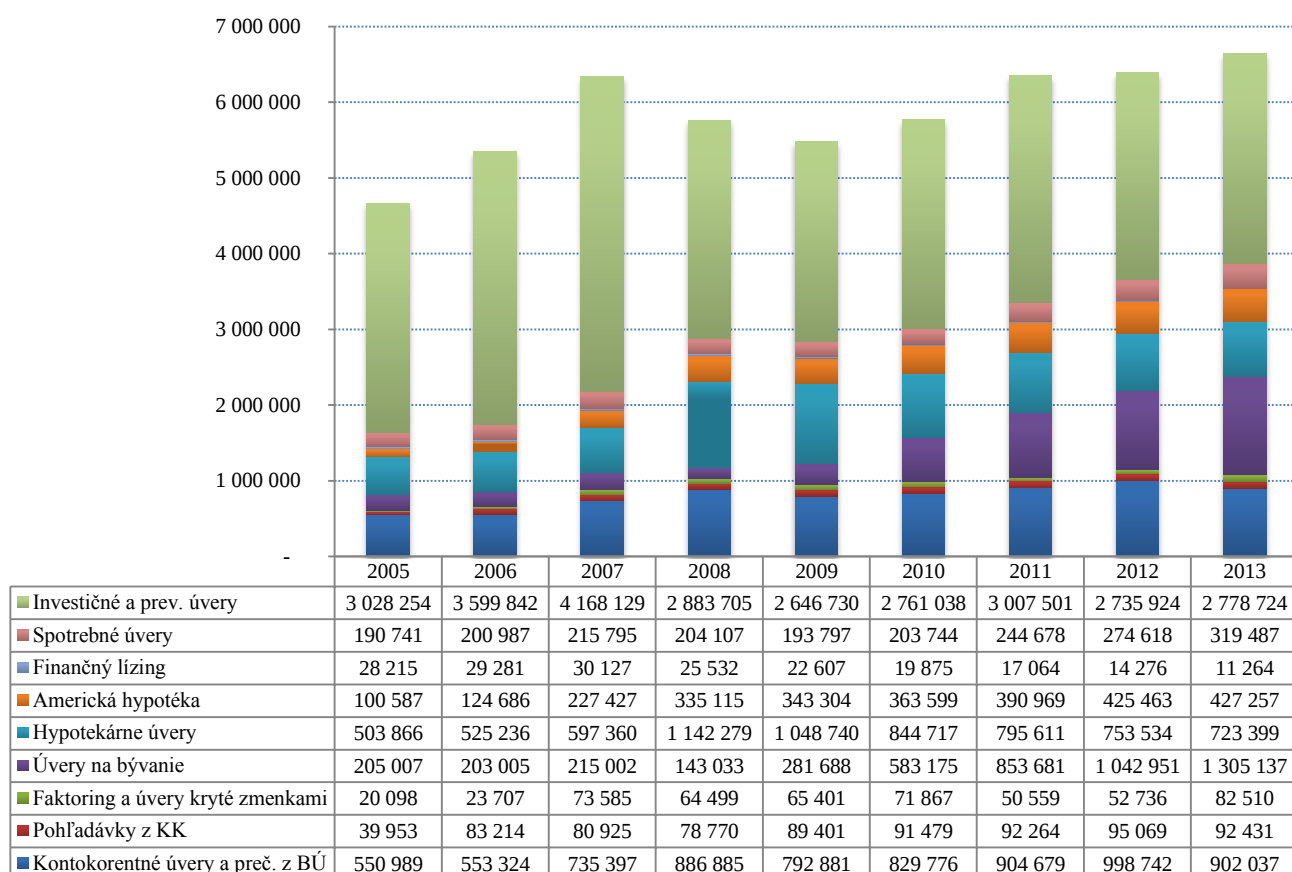
⁴Internetová stránka [www.tatrabanka.sk](http://www.tatrabanka.sk/sk/personal/platobne-karty/kreditne-karty/visa-standard-sukromna.html), dostupné na: <<http://www.tatrabanka.sk/sk/personal/platobne-karty/kreditne-karty/visa-standard-sukromna.html>>

⁵Internetová stránka www.tatrabanka.sk, dostupné na: <<http://www.tatrabanka.sk/sk/business/uvery-financovanie.html#specialne-financovanie>>

- b) Korporátne financovanie – (Prevádzkové financovanie, Investičné financovanie, Financovanie prostriedkov Európskej únie, Faktoring a financovanie pohľadávok, Agrofinancovanie a Projektové financovanie),
- c) Obchodné financovanie – (Exportné financovanie, Dokumentárny akreditív a inkaso, Banková záruka, Forfaiting, Eskont zmenky),
- d) Špeciálne financovanie – Úver so zárukou EIF a SZRF, Úvery zo zdrojov Európskej investičnej banky, Financovanie obnovy bytových domov, Úver so zárukou SZRB, TAM, Leasing)

V nasledujúcom grafe ponúkame prehľad poskytnutých úverov Tatra bankou od roku 2005 až 2012 v delení podľa druhu na ktorý sú poskytnuté.

Obrázok 1: Vývoj poskytnutých úverov Tatra bankou podľa druhu (v tis. EUR)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výročných správ Tatra banky z rokov 2005 - 2013

FOR FIN, Odborný mesačník pre financie a investovanie, Bratislava,
Fin Star 2015, ISSN 1339-5416, Júl/2015

Riadenie úverového rizika v banke

Pre efektívne fungovanie banky je dôležité, aby banka mala vytvorený kvalitný a dobre organizovaný risk manažment. Táto úloha je v Tatra banke ponímaná veľmi dôsledne a zodpovedne. Tatra banka spĺňa požiadavky európskych direktív implementujúcich pravidlá, ktoré sú známe ako Basel, úzko spolupracuje s RBI a berie do úvahy nielen lokálne špecifiká banky, ale aj celého bankového sektora.⁶

Úlohou risk manažmentu Tatra banky je zabezpečiť čo najpresnejšie hodnotenie, riadenie a elimináciu celého radu rizík, ktoré v banke vznikajú. Tento cieľ je dosahovaný:⁷

- ❖ identifikovaním rizík, ktoré sú výsledkom produktov a procesov v banke,
- ❖ zberom a uchovávaním všetkých relevantných dát,
- ❖ vypracovávaním spoľahlivej metodológie merania jednotlivých druhov rizík,
- ❖ zabezpečovaním efektívnych a hlavne kvalitných procesov pre obozretné riadenie rizík,
- ❖ vytvorením kvalitných a bezpečných IT systémov na zber a analýzu dát,
- ❖ realizovaním výpočtov a poskytovaním výstupov.

Všetky tieto procesy zabezpečujú dlhodobú stabilitu rizikového profilu banky, dosiahnutie požadovanej kapitálovej primeranosti, či návratnosti vlastných zdrojov. Samozrejmosťou je transparentnosť v činnosti banky, ktorá je zabezpečovaná zverejňovaním informácií (o svojej činnosti, pracovných postupoch a výsledkoch vo vysokom detaile) na pravidelnej báze.

Tatra banke pri svojej činnosti vznikajú riziká (úverové, trhové, operačné..), my sa však vzhľadom na zameranie našej diplomovej práce budeme podrobnejšie venovať len úverovému riziku a spôsobu jeho riadenia.

⁶ Výročná správa Tatra banky, 2012

⁷ Výročná správa Tatra banky, 2012

Cieľom banky v oblasti riadenia úverového rizika je „optimalizovať prijímané riziká do takej miery, aby banka dosiahla čo najväčší trvalo udržateľný zisk po započítaní strát spôsobených kreditnými rizikami.“⁸

Z hľadiska organizačnej štruktúry vytvára Tatra banka pre účely riadenia úverového rizika nasledovné útvary:⁹

- ❖ Odbor Wholesale Credit Risk Management,
- ❖ Odbor Retail Credit Risk Management,
- ❖ Oddelenie úverovej kontroly a reportingu,
- ❖ Oddelenie Work out,
- ❖ Oddelenie Basel 2 Compliance,
- ❖ Úverový výbor (Credit Committee),
- ❖ Úverový výbor pre problémové úvery (Problem Loan Committee).

Tatra banka uplatňuje rozdielne riadenie rizík v oblasti retailových a non-retailových klientov. V oblasti retailových klientov posudzuje banka dlžníka pomocou scoringových modelov vytvorených pre jednotlivé produkty, resp. pre daného klienta. V oblasti riadenia úverového rizika pri úveroch banka využíva: Credit scoring (ako nástroj ktorý banka využíva na rozhodovanie o úveroch pre fyzické aj právnické osoby) a systém schvaľovania obchodov špecialistami na posudzovanie rizika (ktorých cieľom je nájsť vhodný pomer medzi rizikom ktoré banka prijíma a výnosnosťou daného portfólia).¹⁰

Podstata skórovacej karty spočíva v zbere historických dát a následnej analýze možností chovania sa určitého segmentu klientov. Pri žiadosti o úver sú pomocou matematicko-štatistických metód vyhodnotené dáta o klientovi a výstupom tejto metódy je bodové ohodnotenie žiadateľa. To určuje, s akou pravdepodobnosťou budúci dlžník splatí požadovaný úver. Dôležitým momentom použitia skórovacej karty je však zber dostatočného množstva historických dát.

Tatra banka sa sústavne sústreďuje na stabilizáciu kvality úverového portfólia. Tomuto cieľu významne napomáha zavedený proces pravidelnej aktualizácie skórovacích kariet. Význam aktualizácie skórovacích kariet spočíva v tom, že banka sa snaží pružne

⁸ Opatrenie NBS č. 13/2010, § 12, ods. (4), písm. a)

⁹ Výročná správa Tatra banky, 2012

¹⁰ Individuálna účtovná závierka Tatra banky, 2013

reagovať na zmeny vonkajšieho prostredia a teda využíva komplexný prístup počnúc dôslednou prípravou, používania princípov úverového rizika, úverovej politiky a smerníc až po používanie efektívnych nástrojov riadenia úverového rizika.

V oblasti non-retailových klientov banka využíva základné princípy riadenia úverového rizika, ktoré sú definované v RBI Group manuáli. Ten je záväzný pre celú skupinu. Každoročne je však dozornou radou schvaľovaná Úverová politika Tatra banky, kde je detailnejšie rozpracované smerovanie banky v oblasti riadenia neretailového úverového rizika. V Úverovej politike Tatra banky sú pre nasledovné obdobie zadané obmedzenia, ciele a odvetvia financovania a minimálne požiadavky na úverovú transakciu s každým klientom, ako aj cieľová štruktúra úverového portfólia.¹¹

Dôležitou súčasťou zmierňovania úverového rizika je prijatie zabezpečenia v prípade nesplácania záväzku dlžníkom. Tatra banka kladie dôraz na prípustnosť zabezpečovacích prostriedkov, ktorá je daná národnými špecifikami, použitou metódou kvantifikácie kreditného rizika a plnením minimálnych požiadaviek. Vo všeobecnosti však platí niekoľko pravidiel pre uznanie zabezpečenia ako nástroja pre znižovanie kreditného rizika. Vyžaduje sa:

- ❖ dostatočná likvidita zabezpečenia,
- ❖ nízka korelácia medzi rizikom expozície a rizikom zabezpečenia,
- ❖ právna istota vyplývajúca z realizovateľnosti zabezpečenia,
- ❖ operatívne požiadavky vyplývajúce z risk manažmentu.¹²

V zmysle všeobecne používaných definícií a členenia podľa Basel II sa v Tatra banke akceptujú najmä nasledovné typy zabezpečenia:

- ❖ finančné zabezpečenia (hotovosť a hotovosti podobné zabezpečenia, dlhové a majetkové cenné papiere a podiely vo fondoch kolektívneho investovania),
- ❖ nehnuteľnosti (rezidenčné a komerčné nehnuteľnosti),
- ❖ hnutel'né veci (motorové vozidlá, technologické zariadenia, zásoby a tovarové a skladiskové záložné listy),

¹¹ Výročná správa Tatra banka, 2012

¹² Opatrenie NBS č. 13/2010, § 9, ods. (4)

- ❖ pohľadávky,
- ❖ životné poistenie.¹³

Z právnych inštrumentov Tatra banka akceptuje ako zabezpečenie:

- ❖ záložné právo,
- ❖ zabezpečovacie postúpenie pohľadávky,
- ❖ zabezpečovací prevod práva,
- ❖ vinkulácia peňažných prostriedkov,
- ❖ zmluva o kúpe cenných papierov,
- ❖ dohoda o vrátení záväzku.¹⁴

V nasledujúcej tabuľke ponúkame prehľad jednotlivých druhov prijatých zabezpečení k finančným aktívam (súvahové stavy) za roky 2011 a 2012. Je však zrejmé, že prevažnú časť prijatých zabezpečení prijala Tatra banka vo forme nehnuteľností. Súčasťou zmierňovania úverového rizika je tvorba opravných položiek.

Tabuľka 1: Prehľad prijatých druhov zabezpečení (v tis. EUR)

	2012	2013
Na krytie poskytnutých úverov	3 775 497	3 943 606
Peňažné prostriedky	51 227	51 649
Garancie	157 587	147 835
Cenné papiere	74 918	66 153
Nehnutelnosti	2 953 496	3 237 360
Hnutelné predmety	290 513	267 642
Pohľadávky a ostatné zabezpečenia	2 47 756	172 967
Na krytie pohľadávok z derivátových obchodov	3 721	4 217
Peňažné prostriedky	3721	4 217
Celkom	3 779 218	3 947 823

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Individuálnej účtovnej závierky, 2012, 2013

¹³ Opatrenie NBS č. 13/2010, § 9, ods. (3), písm. a)

¹⁴ Opatrenie NBS č. 13/2010, § 9, ods. (4)

Opravné položky sa tvoria na krytie odhadovaných strát z pohľadávok, pri ktorých existuje objektívny dôkaz znehodnotenia. Banka tvorí dva typy opravných položiek: individuálne a portfóliové opravné položky.

Individuálne opravné položky na identifikované potenciálne straty z úverov sa odhadujú na základe posúdenia schopnosti dlžníka splácať úver so zohľadnením finančných výsledkov dlžníka a prijatého zabezpečenia. Individuálna opravná položka je vypočítaná ako rozdiel vykazovanej hodnoty úverovej pohľadávky a súčasnej hodnoty odhadovaných peňažných tokov a príjmov zo zabezpečenia (ktoré je diskontované úrokovou mierou pôvodného úveru). K zaúčtovaniu individuálnej opravnej položky príde vtedy, ak existujú objektívne dôkazy zníženia hodnoty pohľadávky. Portfóliové opravné položky vytvára banka pre krytie strát, ktoré síce ešte identifikované neboli, no na základe skúseností z minulosti je zrejmé, že k dátumu zostavenia účtovnej závierky budú v portfóliu obsiahnuté.¹⁵

Súčasťou riadenia rizika v Tatra banke, ale aj komerčných bánk všeobecne, je tvorba rezerv. Tie vychádzajú z úsudku vedenia a predstavujú čo možno najpresnejší odhad výdavkov, ktoré budú potrebné na vyrovnanie záväzku s neistým načasovaním, alebo v neistej výške záväzku.¹⁶ Podstata tvorby rezerv spočíva v tom, že pri podpísaní zmluvy o poskytnutí úveru si banka zaúčtuje tento poskytnutý úverový prísľub do podsúvahy. Úver sa zaúčtuje do výkazu o finančnej situácii pri poskytnutí peňažných prostriedkov dlžníkovi. V dobe, keď dlžník čerpá úver však vzniká banke úverové riziko. Banka účtuje o potenciálnych záväzkoch v podsúvahe a vytvára si rezervy na tieto záväzky. V nasledujúcej tabuľke ponúkame prehľad tvorby opravných položiek a rezerv za roky 2011 a 2012.

Tabuľka 2: Opravné položky a rezervy na straty (v tis. EUR)

	2012	2013
Individuálne OP k úverovým pohľadávkam	41 866	45 515
Tvorba OP	57 209	59 401
Rozpustenie OP	21 097	21 340
Odpis úverov	5 842	7 570

¹⁵ Výročná správa Tatra Banky, 2012

¹⁶ Výročná správa Tatra banky, 2012

Výnos z odpísaných úverov	88	116
Portfóliové OP k úverovým pohľadávkam	3 084	2 640
Tvorba OP	209	3 383
Rozpustenie OP	3 293	5 923
Individuálne rezervy k podsúvahovým položkám	3 383	130
Tvorba rezerv	4 637	4 481
Rozpustenie rezerv	1 254	4 611
Portfóliové rezervy k podsúvahovým položkám	3 401	705
Tvorba rezerv	-	705
Rozpustenie rezerv	3 401	-
Celkom	38 764	43 450

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Výročných správ Tatra banky, 2012, 2013

Pokračovanie.